คู่มือศูนย์การเรียนรู้ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

KORAT IQA CENTER 2570

16 หน่วยการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

สำหรับผู้บริหาร ครู ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ และคณะกรรมการสถานศึกษา

เรียบเรียงโดย

ดร.อนุศร หงษ์ขุนทด

ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา (สพม.นครราชสีมา)

ปรับปรุงข้อมูล 7 พฤศจิกายน 2569

คำชี้แจงการใช้คู่มือ

คู่มือนี้จัดทำเพื่อช่วยให้สถานศึกษามองเห็นระบบประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารและการเรียนรู้ร่วมกัน เนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การกำหนดมาตรฐานและค่าเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม การประเมินตนเอง การจัดทำรายงาน SAR และการใช้ผลประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

แต่ละหน่วยประกอบด้วยคำถามนำ แนวคิดสำคัญ ประเด็นที่ต้องรู้ กระบวนการนำไปใช้ ตัวอย่าง และผลผลิตที่ควรมี สถานศึกษาสามารถเลือกใช้ตามปัญหาและระดับความพร้อม โดยควรตรวจสอบกฎหมาย ประกาศ หนังสือราชการ และแนวทางของหน่วยงานต้นสังกัดฉบับล่าสุดก่อนนำไปใช้อย่างเป็นทางการ

หลักการสำคัญ
อย่าเริ่มระบบประกันคุณภาพจากการจัดแฟ้ม ให้เริ่มจากคำถามว่า ผู้เรียนควรได้รับคุณภาพใด โรงเรียนมีข้อมูลอะไร ผลจริงเป็นอย่างไร และต้องปรับอะไรต่อไป

เส้นทางการเรียนรู้

ช่วงการเรียนรู้	หน่วยที่เกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์หลัก
เข้าใจระบบ	1–4	เห็นเป้าหมาย บทบาท บริบท และข้อกำหนด
ออกแบบคุณภาพ	5–8	มีมาตรฐาน ค่าเป้าหมาย แผน และโครงการที่เชื่อมโยงกัน
ขับเคลื่อนและตรวจสอบ	9–11	มีหลักฐาน การนิเทศติดตาม และการประเมินตนเองที่น่าเชื่อถือ
รายงานและพัฒนา	12–16	มี SAR แผนปรับปรุง ความพร้อมประเมินภายนอก ระบบข้อมูล และวัฒนธรรมคุณภาพ

01 ความหมายและเป้าหมายของระบบประกันคุณภาพภายใน

โรงเรียนจะทำให้การประกันคุณภาพเป็นงานพัฒนาคุณภาพ ไม่ใช่งานเอกสารได้อย่างไร

ระบบประกันคุณภาพภายในคือระบบบริหารที่ทำให้สถานศึกษารู้ว่าต้องการพัฒนาผู้เรียนไปสู่คุณภาพใด วางแผนและดำเนินงานอย่างไร มีผลจริงเพียงใด และจะปรับปรุงส่วนใดต่อไป เอกสารเป็นหลักฐานของการทำงาน แต่ไม่ใช่เป้าหมายของระบบ

ประเด็นสำคัญ

- คุณภาพเริ่มจากผลลัพธ์ของผู้เรียนและประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ ไม่ได้เริ่มจากรูปเล่มรายงาน
- การประกันคุณภาพต้องเชื่อมงานประจำของทุกฝ่ายกับมาตรฐานและค่าเป้าหมายเดียวกัน
- ข้อมูลและหลักฐานมีหน้าที่ช่วยตัดสินใจ ปรับปรุงงาน และสื่อสารความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้อง

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ทบทวนพันธกิจและผู้เรียน	กำหนดภาพคุณภาพที่ต้องการ	จัดระบบงานและผู้รับผิดชอบ	ใช้ผลประเมินปรับปรุงรอบถัดไป

ตัวอย่างการนำไปใช้

หากผลการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนต่ำกว่าค่าเป้าหมาย โรงเรียนไม่ควรเริ่มจากการเพิ่มเอกสาร แต่ควรวิเคราะห์ผู้เรียน ปรับการสอน นิเทศติดตาม และตรวจผลการเปลี่ยนแปลงด้วยข้อมูลชุดเดิมที่เปรียบเทียบกันได้

ผลผลิตที่ควรมี

ข้อตกลงร่วมเรื่องความหมายของคุณภาพ บทบาทบุคลากร และวงรอบการติดตามของโรงเรียน

02 กฎหมาย มาตรฐาน และนโยบายที่ต้องเชื่อมโยง

เอกสารใดเป็นข้อกำหนดหลัก และเอกสารใดใช้กำหนดจุดเน้นประจำปี

สถานศึกษาควรแยกกฎหมายและมาตรฐานที่มีผลต่อหน้าที่โดยตรงออกจากนโยบายและแผนที่ใช้กำหนดทิศทาง กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนดภารกิจหลักของระบบ ขณะที่มาตรฐานการศึกษาและนโยบายช่วยกำหนดเนื้อหาคุณภาพและจุดเน้น

ประเด็นสำคัญ

- ใช้กฎหมายและกฎกระทรวงเพื่อระบุสิ่งที่ต้องดำเนินการและผลส่งมอบที่ต้องมี
- ใช้มาตรฐานการศึกษาเป็นหลักเทียบเคียงในการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา
- ใช้นโยบายและแผนระดับต่าง ๆ ตรวจความสอดคล้องของเป้าหมาย โครงการ ตัวชี้วัด และงบประมาณ

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
จัดทำทะเบียนเอกสาร	จำแนกข้อบังคับกับจุดเน้น	เชื่อมข้อกำหนดกับงาน	ทบทวนรุ่นและวันที่ประกาศ

ตัวอย่างการนำไปใช้

โครงการพัฒนาทักษะดิจิทัลอาจตอบนโยบายปัจจุบัน แต่การประเมินคุณภาพยังต้องอธิบายว่าโครงการส่งผลต่อมาตรฐานและค่าเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างไร

ผลผลิตที่ควรมี

ทะเบียนกฎหมายและนโยบาย พร้อมวันที่ตรวจสอบ แหล่งต้นฉบับ ผู้รับผิดชอบ และประเด็นที่ต้องนำไปใช้

03 โครงสร้างระบบประกันคุณภาพและบทบาทผู้รับผิดชอบ

ใครต้องทำอะไร และจะป้องกันไม่ให้งานทั้งหมดตกอยู่กับครูประกันคุณภาพเพียงคนเดียวได้อย่างไร

ผู้บริหารเป็นเจ้าของระบบ ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพทำหน้าที่ประสานระบบ ส่วนข้อมูลและผลการดำเนินงานเป็นความรับผิดชอบของเจ้าของงานจริง คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนให้ข้อมูลและเห็นชอบในประเด็นสำคัญตามบทบาท

ประเด็นสำคัญ

- คำสั่งแต่งตั้งต้องระบุภารกิจ ผลงานที่ต้องส่ง และระยะเวลา ไม่ใช่เพียงรายชื่อ
- ควรมีคณะทำงานรายมาตรฐานและผู้รับผิดชอบข้อมูลรายตัวชี้วัด
- การประชุมติดตามควรใช้ข้อมูลและประเด็นตัดสินใจ ไม่ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการรายงานกิจกรรม

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
วิเคราะห์โครงสร้างงาน	กำหนดเจ้าของข้อมูล	แต่งตั้งคณะทำงาน	กำหนดปฏิทินและจุดตรวจ

ตัวอย่างการนำไปใช้

ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ควรรับรองโดยฝ่ายวิชาการและหัวหน้ากลุ่มสาระ ข้อมูลโครงการรับรองโดยเจ้าของโครงการ ส่วนคณะทำงานประกันคุณภาพสังเคราะห์ความสัมพันธ์กับมาตรฐาน

ผลผลิตที่ควรมี

ผังบทบาท RACI หรือบัญชีผู้รับผิดชอบข้อมูล หลักฐาน การประเมิน และการรายงาน

04 การวิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
โรงเรียนควรใช้ข้อมูลใดเพื่อกำหนดประเด็นพัฒนาให้ตรงกับปัญหาจริง

การกำหนดทิศทางควรเริ่มจากข้อมูลผู้เรียน ผลการดำเนินงานเดิม สภาพแวดล้อม ทรัพยากร ความเสี่ยง และความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้อง การรับฟังควรมีคำถามชัดเจน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหมาะสม และสรุปผลเพื่อนำไปตัดสินใจจริง

ประเด็นสำคัญ

- ใช้ข้อมูลหลายแหล่งและหลายช่วงเวลาเพื่อหลีกเลี่ยงการตัดสินจากเหตุการณ์ครั้งเดียว
- แยกข้อเท็จจริง สาเหตุ สมมติฐาน และความต้องการออกจากกัน
- จัดลำดับประเด็นด้วยผลกระทบ ความเร่งด่วน ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องกับพันธกิจ

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน	รับฟังผู้เกี่ยวข้อง	วิเคราะห์สาเหตุและความเสี่ยง	เลือกประเด็นพัฒนาหลัก

ตัวอย่างการนำไปใช้

ผู้ปกครองระบุว่าต้องการให้โรงเรียนเพิ่มการสื่อสารเรื่องความก้าวหน้าของผู้เรียน โรงเรียนจึงกำหนดตัวชี้วัดทั้งความถี่ คุณภาพข้อมูล และระดับความเข้าใจของผู้ปกครอง ไม่วัดเพียงจำนวนข้อความที่ส่ง

ผลผลิตที่ควรมี

รายงานวิเคราะห์บริบท ความต้องการ ประเด็นเสี่ยง และลำดับความสำคัญที่มีหลักฐานรองรับ

05 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จะปรับมาตรฐานให้สอดคล้องกับบริบทโดยไม่ต่ำกว่ากรอบที่กระทรวงกำหนดได้อย่างไร

สถานศึกษานำมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นหลักเทียบเคียง แล้วกำหนดรายละเอียดที่สะท้อนอัตลักษณ์ บริบท และความคาดหวังของผู้เรียน โดยต้องเขียนให้เห็นคุณภาพที่ต้องการ ไม่ใช่เขียนเป็นรายการกิจกรรม

ประเด็นสำคัญ

- มาตรฐานอธิบายคุณภาพ ส่วนตัวชี้วัดใช้ติดตามสัญญาณว่าคุณภาพเกิดขึ้นเพียงใด
- ข้อความมาตรฐานควรครอบคลุมผลลัพธ์ กระบวนการสำคัญ และเงื่อนไขสนับสนุนที่จำเป็น
- คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนพิจารณาและให้ความเห็นชอบตามกระบวนการของโรงเรียน

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ศึกษาเกณฑ์อ้างอิง	วิเคราะห์คุณภาพที่ต้องการ	ร่างมาตรฐานและประเด็นพิจารณา	รับฟังและประกาศใช้

ตัวอย่างการนำไปใช้

แทนที่จะเขียนว่า “จัดกิจกรรมรักการอ่าน” ควรอธิบายคุณภาพว่า “ผู้เรียนเลือกอ่านอย่างเหมาะสม สรุปสาระสำคัญ และใช้ข้อมูลจากการอ่านเพื่อสื่อสารหรือแก้ปัญหาได้”

ผลผลิตที่ควรมี

ประกาศมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมคำอธิบาย ประเด็นพิจารณา และหลักฐานการเห็นชอบ

06 การกำหนดค่าเป้าหมาย ตัวชี้วัด และเกณฑ์ตัดสิน
ค่าเป้าหมายที่ดีควรท้าทาย เป็นไปได้ และตรวจสอบได้อย่างไร

ค่าเป้าหมายต้องตั้งบนข้อมูลฐาน นิยามตัวชี้วัด วิธีคำนวณ แหล่งข้อมูล และช่วงเวลาเดียวกัน การตั้งเป้าไม่ควรเลือกตัวเลขเพื่อให้ผ่านการประเมิน แต่ควรสะท้อนระดับการพัฒนาที่โรงเรียนมุ่งมั่นจะทำให้เกิดขึ้น

ประเด็นสำคัญ

- ตัวชี้วัดหนึ่งรายการควรมีนิยาม หน่วยวัด แหล่งข้อมูล ความถี่ ผู้รับผิดชอบ และเกณฑ์ตัดสิน
- แยกตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ เพื่อไม่ให้วัดเฉพาะจำนวนกิจกรรม
- เกณฑ์เชิงคุณภาพต้องอธิบายลักษณะผลงานหรือพฤติกรรมที่สังเกตได้ในแต่ละระดับ

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ตรวจข้อมูลฐาน	นิยามตัวชี้วัด	กำหนดเป้าหมายและช่วงเวลา	ตรวจความสมเหตุสมผลและประกาศ

ตัวอย่างการนำไปใช้

ตัวชี้วัด “ร้อยละของนักเรียนที่อ่านวิเคราะห์ผ่านเกณฑ์” ต้องระบุเกณฑ์ผ่าน เครื่องมือ กลุ่มนักเรียน วันที่วัด และสูตรคำนวณ เพื่อให้เปรียบเทียบผลข้ามปีได้

ผลผลิตที่ควรมี

ตารางค่าเป้าหมายรายมาตรฐาน พร้อมนิยามตัวชี้วัด สูตรคำนวณ แหล่งข้อมูล และผู้รับผิดชอบ

07 การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาระยะหลายปี จะทำให้กลยุทธ์ โครงการ และตัวชี้วัดเชื่อมกับปัญหาและผลลัพธ์ที่ต้องการได้อย่างไร

แผนพัฒนาควรเป็นตรรกะการเปลี่ยนแปลงจากปัญหาและสาเหตุไปสู่ผลลัพธ์ ไม่ใช่การรวบรวมโครงการเดิม การกำหนดกลยุทธ์ต้องอธิบายว่าจะเปลี่ยนเงื่อนไขใด และผลลัพธ์ระยะสั้นจะนำไปสู่ผลลัพธ์ระยะยาวอย่างไร

ประเด็นสำคัญ

- เชื่อมวิสัยทัศน์ ประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และโครงการให้ตรวจสอบย้อนกลับได้
- กำหนดผลลัพธ์รายปีเพื่อเห็นลำดับการพัฒนา ไม่ตั้งเป้าหมายปลายทางอย่างเดียว
- ประมาณทรัพยากร ความเสี่ยง และผู้รับผิดชอบให้สอดคล้องกับความสามารถของโรงเรียน

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
สรุปปัญหาและสาเหตุ	สร้างตรรกะการเปลี่ยนแปลง	กำหนดกลยุทธ์และตัวชี้วัด	จัดลำดับโครงการและทรัพยากร

ตัวอย่างการนำไปใช้

หากปัญหาคือผู้เรียนขาดทักษะการแก้ปัญหา กลยุทธ์ควรครอบคลุมการพัฒนาครู การออกแบบงานเรียนรู้ การนิเทศ และการประเมินสมรรถนะ ไม่ใช่จัดค่ายนักเรียนเพียงกิจกรรมเดียว

ผลผลิตที่ควรมี

แผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีแผนผังความเชื่อมโยง เป้าหมายรายปี โครงการหลัก งบประมาณ และความเสี่ยง

08 การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและโครงการ

โครงการประจำปีจะสะท้อนกลยุทธ์และวัดผลลัพธ์ได้อย่างไร

แผนปฏิบัติการแปลงเป้าหมายหลายปีเป็นงานที่ทำได้จริงในปีงบประมาณ แต่ละโครงการควรระบุปัญหา กลุ่มเป้าหมาย ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด กิจกรรม งบประมาณ ความเสี่ยง และวิธีติดตามอย่างสอดคล้องกัน

ประเด็นสำคัญ

- ชื่อโครงการและกิจกรรมไม่เพียงพอ ต้องอธิบายผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดกับผู้เรียน ครู หรือระบบงาน
- ตัวชี้วัดโครงการควรเชื่อมกับตัวชี้วัดของแผนและค่าเป้าหมายสถานศึกษา
- กำหนดข้อมูลก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังดำเนินงานเพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
เลือกผลลัพธ์รายปี	ออกแบบโครงการจากสาเหตุ	กำหนดตัวชี้วัดและงบประมาณ	อนุมัติ ดำเนินงาน และติดตาม

ตัวอย่างการนำไปใช้

โครงการอบรมครูควรวัดการนำความรู้ไปใช้และผลต่อการเรียนรู้ ไม่ใช้จำนวนผู้เข้าอบรมหรือความพึงพอใจเป็นหลักฐานผลสำเร็จเพียงอย่างเดียว

ผลผลิตที่ควรมี

แผนปฏิบัติการและแบบเสนอโครงการที่เชื่อมกลยุทธ์ ตัวชี้วัด งบประมาณ ปฏิทิน และผู้รับผิดชอบ

09 การดำเนินงานตามแผนและการบริหารหลักฐาน
จะเก็บหลักฐานอย่างพอดี ตรวจสอบได้ และไม่สร้างภาระซ้ำซ้อนได้อย่างไร

หลักฐานที่ดีเกิดจากงานจริง มีเจ้าของชัดเจน ระบุช่วงเวลา และอธิบายความสัมพันธ์กับข้อสรุปได้ โรงเรียนควรกำหนดทะเบียนหลักฐานและโครงสร้างแฟ้มกลาง โดยใช้ข้อมูลชุดเดียวสำหรับบริหารงาน ประเมินตนเอง และรายงาน

ประเด็นสำคัญ

- หลักฐานต้องแสดงทั้งการดำเนินงาน คุณภาพของกระบวนการ และผลที่เกิดขึ้น
- เลือกหลักฐานที่จำเป็นและเป็นตัวแทน ไม่สะสมภาพถ่ายหรือเอกสารทุกชิ้นโดยไม่มีคำอธิบาย
- กำหนดสิทธิ์เข้าถึง อายุการเก็บรักษา การตั้งชื่อไฟล์ และการสำรองข้อมูล

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ทำบัญชีหลักฐาน	กำหนดเจ้าของและจุดส่ง	ตรวจความครบถ้วนและคุณภาพ	จัดเก็บพร้อมข้อมูลกำกับ

ตัวอย่างการนำไปใช้

หลักฐานการนิเทศควรประกอบด้วยประเด็นสังเกต ข้อเสนอแนะ การปรับการสอน และผลหลังปรับ ไม่ใช่ภาพถ่ายการเยี่ยมชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว

ผลผลิตที่ควรมี

ทะเบียนหลักฐานกลาง โครงสร้างโฟลเดอร์ มาตรฐานการตั้งชื่อ และตารางสิทธิ์เข้าถึงข้อมูล

10 การติดตาม ตรวจสอบ และนิเทศเพื่อพัฒนา

การติดตามจะช่วยให้ผู้รับผิดชอบปรับงานระหว่างปีได้อย่างไร

การติดตามที่มีคุณค่าไม่ใช่การถามว่าเสร็จหรือยัง แต่เป็นการใช้ข้อมูลตรวจความก้าวหน้า คุณภาพ ปัญหา และการสนับสนุนที่ต้องการ การนิเทศควรสร้างการเรียนรู้ร่วมและติดตามผลของข้อเสนอแนะ

ประเด็นสำคัญ

- กำหนดจุดตรวจสำคัญตามความเสี่ยงและจังหวะการตัดสินใจ ไม่ติดตามทุกเรื่องด้วยความถี่เท่ากัน
- รายงานสถานะด้วยผลลัพธ์ หลักฐาน ปัญหา การแก้ไข และสิ่งที่ต้องการการตัดสินใจ
- ข้อเสนอแนะต้องเฉพาะเจาะจง ทำได้จริง และมีการนัดติดตามผล

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
กำหนดคำถามติดตาม	เก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง	สะท้อนผลและตกลงการปรับ	ตรวจผลหลังปรับปรุง

ตัวอย่างการนำไปใช้

เมื่อโครงการล่าช้า ผู้ติดตามควรแยกว่าเกิดจากแผนเวลา ทรัพยากร หรือการออกแบบกิจกรรม แล้วเลือกวิธีช่วยเหลือ ไม่สรุปเพียงว่า “ยังไม่ครบถ้วน”

ผลผลิตที่ควรมี

ปฏิทินนิเทศ แบบบันทึกข้อค้นพบ ข้อตกลงการปรับปรุง และทะเบียนติดตามข้อเสนอแนะ

11 การประเมินตนเองรายมาตรฐาน
จะตัดสินระดับคุณภาพด้วยข้อมูลที่เพียงพอและอธิบายเหตุผลได้อย่างไร

การประเมินตนเองต้องเปรียบเทียบผลจริงกับมาตรฐาน ค่าเป้าหมาย และเกณฑ์ที่ประกาศไว้ พร้อมพิจารณาความน่าเชื่อถือ ความครอบคลุม แนวโน้ม และความสม่ำเสมอของหลักฐาน ไม่ควรเริ่มจากเลือกระดับคุณภาพแล้วค่อยหาหลักฐานสนับสนุน

ประเด็นสำคัญ

- คณะประเมินควรมีผู้รู้ข้อมูล เจ้าของงาน และผู้ตรวจทานที่มองภาพรวม
- ข้อสรุปทุกประเด็นควรตอบว่าเกิดผลอะไร กับใคร มากน้อยเพียงใด และอ้างอิงหลักฐานใด
- เมื่อข้อมูลขัดแย้งกัน ต้องอธิบายข้อจำกัดและวางแผนปรับระบบข้อมูล

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ตรวจนิยามและเกณฑ์	รวบรวมผลและหลักฐาน	อภิปรายและตัดสินร่วม	บันทึกเหตุผลและข้อจำกัด

ตัวอย่างการนำไปใช้

คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นแต่ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้เรียนมากขึ้น โรงเรียนควรรายงานทั้งความก้าวหน้าและประเด็นความเสมอภาค ไม่ใช้ค่าเฉลี่ยเพียงค่าเดียวสรุปคุณภาพ

ผลผลิตที่ควรมี

แบบประเมินรายมาตรฐานที่มีผลเทียบเป้าหมาย เหตุผล หลักฐาน จุดเด่น จุดควรพัฒนา และความเชื่อมั่นของข้อมูล

12 การจัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา
SAR ที่มีคุณภาพควรตอบคำถามอะไรและหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดใด

SAR เป็นรายงานสรุปคุณภาพและการพัฒนาของสถานศึกษา ไม่ใช่สมุดรวบรวมกิจกรรม เนื้อหาควรสั้นพอให้อ่านเข้าใจ แต่มีข้อมูลและหลักฐานเพียงพอให้ตรวจสอบข้อสรุปได้ รวมทั้งสะท้อนจุดเด่น ข้อจำกัด และแผนพัฒนาต่อไปอย่างตรงไปตรงมา

ประเด็นสำคัญ

- เขียนผลการประเมินก่อน แล้วเลือกกิจกรรมหรือหลักฐานที่อธิบายว่าผลนั้นเกิดขึ้นอย่างไร
- ใช้ตารางและกราฟเมื่อช่วยให้เห็นแนวโน้ม การเทียบเป้าหมาย หรือความแตกต่างระหว่างกลุ่ม
- บทสรุปผู้บริหารควรสรุปคุณภาพโดยรวม ประเด็นสำคัญ ความเสี่ยง และการตัดสินใจสำหรับปีถัดไป

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
จัดทีมและแบ่งงาน	ประเมินรายมาตรฐาน	เขียนและตรวจความสอดคล้อง	เห็นชอบ ส่งต้นสังกัด และเผยแพร่

ตัวอย่างการนำไปใช้

แทนข้อความว่า “โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลาย” ควรเขียนว่า “ผู้เรียนร้อยละ 78 ผ่านเกณฑ์การอ่านวิเคราะห์ สูงกว่าปีก่อน 6 จุดร้อยละ แต่ยังต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 80” แล้วอธิบายสาเหตุและแผนพัฒนา

ผลผลิตที่ควรมี

SAR ที่ผ่านการตรวจข้อมูล ภาษา ความสอดคล้อง การอนุมัติ และการคุ้มครองข้อมูลก่อนเผยแพร่

13 การใช้ผลประเมินและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

หลังประเมินแล้ว โรงเรียนจะเปลี่ยนข้อค้นพบเป็นการตัดสินใจและการพัฒนาได้อย่างไร

ผลประเมินมีคุณค่าเมื่อถูกแปลงเป็นประเด็นปรับปรุง ผู้รับผิดชอบ ทรัพยากร และกำหนดเวลา โรงเรียนควรเลือกประเด็นที่มีผลต่อผู้เรียนสูงและจัดการสาเหตุสำคัญ พร้อมติดตามว่าการปรับเปลี่ยนทำให้ผลดีขึ้นจริงหรือไม่

ประเด็นสำคัญ

- จัดลำดับข้อค้นพบด้วยผลกระทบ ความเสี่ยง ความเร่งด่วน และความเป็นไปได้
- แยกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจากการปรับระบบที่ป้องกันปัญหาเกิดซ้ำ
- นำบทเรียนที่ได้กลับไปปรับมาตรฐาน ค่าเป้าหมาย แผน โครงการ และวิธีเก็บข้อมูล

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
คัดเลือกประเด็นพัฒนา	วิเคราะห์สาเหตุราก	กำหนดแผนปรับปรุง	ติดตามผลและสรุปบทเรียน

ตัวอย่างการนำไปใช้

หากข้อมูล SAR ล่าช้าทุกปี การแก้ไขไม่ควรเป็นการเร่งรวบรวมปลายปีเท่านั้น แต่ควรกำหนดเจ้าของข้อมูล จุดส่ง และการตรวจคุณภาพระหว่างปี

ผลผลิตที่ควรมี

ทะเบียนแผนปรับปรุงที่ระบุข้อค้นพบ สาเหตุ การดำเนินการ ผู้รับผิดชอบ กำหนดเสร็จ และผลหลังปรับ

14 การเตรียมความพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก
จะเตรียมอย่างไรให้สะท้อนงานจริงและไม่สร้างเอกสารใหม่เกินความจำเป็น

การเตรียมรับการประเมินภายนอกควรเริ่มจากทบทวนระบบและ SAR ตรวจความเชื่อมโยงของข้อสรุปกับหลักฐาน และทำให้ผู้เกี่ยวข้องอธิบายการทำงานของตนได้ โรงเรียนไม่ควรจัดฉากหรือสร้างแฟ้มเฉพาะกิจที่ไม่สัมพันธ์กับงานจริง

ประเด็นสำคัญ

- ใช้กรอบการประเมินภายนอก พ.ศ. 2567–2571 ตรวจความพร้อมของข้อมูลและกระบวนการ
- เตรียมผู้ให้ข้อมูลตามบทบาท พร้อมตัวอย่างการตัดสินใจและการปรับปรุงที่เกิดขึ้นจริง
- ตรวจข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิ์เข้าถึง และความเหมาะสมของหลักฐานก่อนนำเสนอ

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ทบทวนกรอบและ SAR	ตรวจเส้นทางหลักฐาน	ซ้อมอธิบายงานจริง	จัดระบบวันประเมินและติดตามข้อเสนอแนะ

ตัวอย่างการนำไปใช้

เมื่อถูกถามถึงการพัฒนาครู ผู้บริหารควรอธิบายปัญหาตั้งต้น วิธีสนับสนุน การนิเทศ การเปลี่ยนแปลงในการสอน และผลต่อผู้เรียน ไม่ใช่แสดงเฉพาะเกียรติบัตรอบรม

ผลผลิตที่ควรมี

แผนเตรียมความพร้อม รายการตรวจสอบหลักฐาน ผู้ให้ข้อมูล การคุ้มครองข้อมูล และการติดตามข้อเสนอแนะหลังประเมิน

15 ระบบข้อมูล สารสนเทศ และจริยธรรมดิจิทัล
จะทำให้ข้อมูลถูกต้อง ปลอดภัย ใช้ซ้ำได้ และไม่ละเมิดสิทธิของผู้เรียนได้อย่างไร

ระบบข้อมูลคุณภาพต้องมีนิยามเดียว แหล่งข้อมูลชัดเจน ตรวจสอบย้อนกลับได้ และมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โรงเรียนควรเก็บเท่าที่จำเป็น ใช้ตามวัตถุประสงค์ กำหนดสิทธิ์เข้าถึง และตรวจข้อมูลก่อนเผยแพร่

ประเด็นสำคัญ

- จัดทำพจนานุกรมข้อมูลและผู้ดูแลข้อมูลรายชุดเพื่อลดตัวเลขไม่ตรงกัน
- ใช้ข้อมูลแบบสรุปหรือปกปิดตัวตนเมื่อไม่จำเป็นต้องเปิดเผยรายบุคคล
- สำรองข้อมูลและบันทึกการเปลี่ยนแปลงเอกสารสำคัญ เพื่อรักษาความต่อเนื่องและตรวจสอบได้

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
กำหนดนิยามและเจ้าของข้อมูล	ตรวจคุณภาพและสิทธิ์เข้าถึง	วิเคราะห์และใช้ตัดสินใจ	เผยแพร่เท่าที่จำเป็นและเก็บรักษาตามกำหนด

ตัวอย่างการนำไปใช้

รายงานสาธารณะควรใช้ข้อมูลรวมและตัดชื่อ เลขประจำตัว สุขภาพ หรือรายละเอียดครอบครัวที่ไม่จำเป็นออก แม้ข้อมูลนั้นจะมีประโยชน์ต่อการติดตามภายใน

ผลผลิตที่ควรมี

พจนานุกรมข้อมูล ตารางสิทธิ์เข้าถึง แนวทางตั้งชื่อและสำรองไฟล์ และรายการตรวจข้อมูลก่อนเผยแพร่

16 การมีส่วนร่วม การสื่อสาร และวัฒนธรรมคุณภาพ
จะทำให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมพัฒนาคุณภาพอย่างมีความหมายได้อย่างไร

การมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการลงชื่อเข้าประชุม แต่ต้องมีข้อมูลที่เข้าใจได้ คำถามที่ชัดเจน โอกาสเสนอความเห็น และการสื่อสารกลับว่าข้อเสนอถูกนำไปใช้อย่างไร วัฒนธรรมคุณภาพเกิดเมื่อบุคลากรกล้าพูดถึงปัญหาและร่วมทดลองวิธีปรับปรุง

ประเด็นสำคัญ

- เลือกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและวิธีรับฟังให้เหมาะกับประเด็น
- สื่อสารผลคุณภาพด้วยภาษาที่ไม่ตีตราผู้เรียนและไม่ใช้ข้อมูลเกินจำเป็น
- สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการปฏิบัติ เช่น PLC การนิเทศ และเวทีสะท้อนผล

กระบวนการนำไปใช้

1	2	3	4
ระบุผู้เกี่ยวข้อง	ออกแบบการรับฟัง	ร่วมตัดสินใจและดำเนินการ	สื่อสารผลและติดตามความเชื่อมั่น

ตัวอย่างการนำไปใช้
เมื่อต้องปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนควรรับฟังทั้งนักเรียน ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และเครือข่ายภายนอก เพราะแต่ละกลุ่มเห็นความเสี่ยงคนละมิติ

ผลผลิตที่ควรมี
แผนการมีส่วนร่วม ปฏิทินสื่อสาร ช่องทางรับฟัง และบันทึกการตอบสนองต่อข้อเสนอของผู้เกี่ยวข้อง

ปฏิทินระบบประกันคุณภาพตลอดปี

สถานศึกษาควรปรับเดือนและช่วงเวลาให้สอดคล้องกับปีการศึกษา ปีงบประมาณ และปฏิทินของหน่วยงานต้นสังกัด ตารางนี้เป็นตัวอย่างวงรอบที่ช่วยป้องกันการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดในช่วงปลายปี

ช่วงเวลา	ภารกิจสำคัญ	หลักฐานหรือผลส่งมอบ
ก่อนเปิดปีการศึกษา	ทบทวนมาตรฐาน ค่าเป้าหมาย แผน ผู้รับผิดชอบ และข้อมูลฐาน	ประกาศมาตรฐานและค่าเป้าหมาย คำสั่ง และปฏิทินข้อมูล
ภาคเรียนที่ **1**	ดำเนินงาน เก็บข้อมูล นิเทศ และตรวจความก้าวหน้ารอบแรก	รายงานสถานะ ข้อเสนอแนะ และการปรับแผน
ระหว่างภาคเรียน	ตรวจคุณภาพข้อมูล หลักฐาน และความเสี่ยงของเป้าหมายสำคัญ	ทะเบียนหลักฐานและรายการแก้ไขข้อมูล
ภาคเรียนที่ **2**	ติดตามผลหลังปรับ ประเมินโครงการ และสังเคราะห์ผลรายมาตรฐาน	ผลประเมินโครงการและร่างผลประเมินรายมาตรฐาน
สิ้นปีการศึกษา	ประเมินตนเอง จัดทำและตรวจ SAR เห็นชอบ ส่ง และเผยแพร่	SAR ฉบับสมบูรณ์และบันทึกการเห็นชอบ
หลังเผยแพร่ **SAR**	จัดลำดับข้อค้นพบและปรับแผนพัฒนารอบถัดไป	แผนปรับปรุงและทะเบียนติดตามข้อเสนอแนะ

รายการตรวจสอบระบบทั้งปี

☐ บุคลากรเข้าใจมาตรฐาน ค่าเป้าหมาย และบทบาทของตนเอง

☐ ข้อมูลสำคัญมีนิยาม แหล่งข้อมูล ผู้รับผิดชอบ และกำหนดส่งที่ชัดเจน

☐ โครงการเชื่อมกับกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ของผู้เรียน

☐ การนิเทศและติดตามนำไปสู่การปรับการปฏิบัติที่ตรวจสอบได้

☐ ผลประเมินรายมาตรฐานมีเหตุผล หลักฐาน และข้อจำกัดของข้อมูล

☐ SAR สอดคล้องกับข้อมูลจริง ผ่านการตรวจทานและเห็นชอบก่อนเผยแพร่

☐ ข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการคุ้มครองและเผยแพร่เท่าที่จำเป็น

☐ ข้อค้นพบจากการประเมินถูกนำไปปรับแผนและติดตามผลในรอบถัดไป

เอกสารอ้างอิงและแหล่งข้อมูลทางการ

ตรวจสอบเอกสารฉบับล่าสุดจากหน่วยงานเจ้าของเรื่องก่อนนำไปใช้ทุกครั้ง โดยเฉพาะประกาศ นโยบาย และแนวปฏิบัติที่อาจมีการปรับปรุงตามปีงบประมาณ

1. กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. **2561**
กระทรวงศึกษาธิการ เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

2. มาตรฐานการศึกษา พ.ศ. **2561**
กระทรวงศึกษาธิการ เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

3. มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. **2561**
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

4. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. **2560–2579**
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

5. กรอบแนวทางการประกันคุณภาพภายนอก พ.ศ. **2567–2571** ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

6. แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. **2566–2570**
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

7. แผนปฏิบัติราชการระยะ **5** ปี พ.ศ. **2566–2570** ของ สพฐ.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

8. แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. **2569** ของ สพฐ.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

9. นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. **2569–2570**
กระทรวงศึกษาธิการ เปิดแหล่งข้อมูลทางการ

ข้อมูลการจัดทำ

เรียบเรียงโดย ดร.อนุศร หงษ์ขุนทด ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา **(สพม.นครราชสีมา)**

จัดทำสำหรับ KORAT IQA CENTER 2570 เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้และแนวทางปฏิบัติของสถานศึกษา ผู้ใช้ควรปรับตัวอย่างให้เหมาะกับบริบท ตรวจสอบข้อกำหนดปัจจุบัน และใช้ข้อมูลจริงของสถานศึกษา